

**13 změn
opatrovnické
justice**

**Z cyklu
„Za lepší justici“**

Problémy opatrovnického řízení v České republice je možné nastínit několika citáty:

„Stát investuje nemalé finanční prostředky k nalezení náhradní rodinné péče pro děti bez vlastních rodičů. Když má ovšem dítě oba rodiče, ten samý stát zcela systematicky jednoho rodiče z výchovy dětí eliminuje. Stát paušálně vytváří takové prostředí, kde jeden z rodičů nemá možnost o své děti osobně pečovat.“

Kde jsi táto?

„Při hledání řešení v jednoznačném zájmu dítěte je žádoucí, aby se rodiče přizpůsobili potřebám dítěte. Nikoliv, aby se dítě přizpůsobovalo sobeckým zájmům rodičů.“

Kde jsi táto?

„Dítě má oba rodiče. Oba rodiče mají k dítěti specifickou roli. Některé matky se domnívají, že otec je jakási jejich náhražka, že je to nedokonale fungující matka. Otec prostě není matka. Otec je otec, matka je matka. Jejich chování vůči dítěti je nezastupitelné, specifické a pro dítě životně potřebné.“

Prof. PhDr. Lenka Šulová, CSc.

„Zodpovědným otcovstvím rozhodně není placení výživného, jak se nás snaží dnes a denně přesvědčit mnohá feministická sdružení, nevyzrálé matky, ale i hloupé sociální pracovníce a líné soudkyně. Zodpovědné otcovství, stejně tak jako zodpovědné mateřství, je poskytnout svým dětem péči – osobní a soustavnou.“

Kde jsi táto?

Rodičovství nelze rozvést, jeho naplňování lze komplikovat.“

PhDr. Ludmila Trapková

„Je povinností státu vymoci na rodičích spolupráci při výchově dětí i po ukončení společného soužití.“

Kde jsi táto?

„S výjimkou kojení neexistuje žádná známka toho, že by byly ženy předurčeny být lepším rodičem. Ne biologické příkazy, ale sociální zvyklosti způsobují tradiční dělení rodičovské odpovědnosti.“

*Prof. Michael Lamb, Ph.D.
Cambridge University*

„Změna pravidel opatrovnického řízení s důrazem na spolupráci rodičů způsobí nárůst životní úrovně dítěte - nejen od tatínka, ale i od maminky, a osobní péče - nejen od maminky, ale i od tatínka.“

Kde jsi táto?

„Vzrůstající finanční negramotnost populace není sama sebou – je cíleně utvářena rozhodovací praxí soudů – dítě si snadno navykne na tajemného sponzora, který každý měsíc posílá peníze na hračky.“

Kde jsi táto?

Vydal: Kde jsi táto? – www.KdeJsiTato.cz

Šíření dovoleno všemi prostředky.

Pro nekomerční užití.

© 2015, v2.1

1

Rovnost rodičů

Výchozím stavem po rozchodu rodičů musí být rovné podmínky při výchově a výživě dítěte (např. střídavá výchova). Dle hesla: „Oba rodiče vychovávají, oba rodiče vyživují“. Nikoliv dělení rodičů na matku a „druhého“ rodiče.

Podle Listiny základních práv a svobod jsou si oba rodiče ve svých právech rovni. Nový občanský zákoník zdůrazňuje, že rodičovská odpovědnost i vyživovací povinnost náleží oběma rodičům. Rozhodující úlohu ve výchově dětí mají rodiče.

Aby byla naplněna zákonná dikce, musí být výchozím stavem při úpravě poměrů nezletilých dětí po rozchodu / rozvodu rodičů výchova a výživa obou rodičů. Oba rodiče vychovávají - oba rodiče vyživují, vždy podle svých možností a schopností.

Nelze omezovat právo rodiče na výchovu vlastního dítěte pouze na základě účelových jednání druhého rodiče (např. útěk s dítětem ze společné domácnosti) a rozkol mezi rodiči umocňovat jednostranným placením alimentů k rukám preferovaného rodiče na základě soudního rozhodnutí.

Pro získání dítěte do péče dnes matkám stačí nesouhlasit se střídavou výchovou, trvat na své výlučné péči a odvolávat se na standardní fráze rozvodového folklóru, na které soudy stále slyší: *„dítě je na matku fixované, domluva s otcem není možná, otec o dítě nejeví zájem, přítomnost otce dítě stresuje“*, apod. Soudy rády využívají podobných jednostranných tvrzení v odůvodnění svých rozsudků. Pokud se však otec hodlá na výchově vlastního dítěte jen podílet, nikoliv dítě vychovávat ve výlučné péči, je soudem nařízen nejméně jeden znalecký posudek a soud se pak táhne i několik let.

A pokud snad rodiče narazí na osvíceného soudce nebo soudkyni, přistoupí matka, s vědomím naprosté beztrestnosti, na strategii číslo dvě... Uteče s dítětem co nejdále od otce, většinou k rodičům nebo milenci, umístí dítě do základní školy v novém bydlišti, popř. podá na otce trestní oznámení pro domácí násilí nebo sexuální zneužívání dítěte. V takových případech muž, jako otec, jednou provždy skončil.

Po letech soudních tahanic a sérii zprošťujících rozsudků ve prospěch otce opatrovnický soud konstatuje, že dítě vyrůstá ve stabilním výchovném prostředí matky, kde si za ta léta zvyklo a není tedy důvod výchovné prostředí měnit. Nikoho v tu chvíli nezajímá, že dítě také vyrůstalo ve stabilním prostředí, než ho z něj matka vytrhla a s dítětem utekla. Nikdo také dále neřeší účelovost jednání matky.

2

Role státu

Role státu musí spočívat ve vytváření takových podmínek, aby oba rodiče mohli o dítě osobně pečovat. Stát musí rodiče motivovat k výchově a výživě dětí. Stát má využívat všech možností k zachování rodinných vazeb mezi rodiči a dětmi. Povinností státu je stanovit jasná pravidla opatrovnických sporů. Zajistit jejich dodržování formou sankcí a vymoci na rodičích spolupráci po rozchodu / rozvodu rodičů při výchově a výživě společných dětí. Neukázněného rodiče, který narušuje spolupráci a komunikaci, je třeba identifikovat, přimět ke změně odmítavého postoje, popř. z výchovy zcela eliminovat.

Rovnoprávnost rodičů je v našem právním řádu zakotvena již více než 50 let. Přesto je současná rozhodovací praxe soudů zcela odlišná. Děti se v 90% svěřují do péče matek a pouze otcům je uložena vyživovací povinnost. Ta je následně nekompromisně vymáhána. Naproti tomu zákonné povinnosti matky jsou přehlíženy a jejich nedodržování tolerováno, ba dokonce státními institucemi podporováno (bránění ve styku s dítětem, zneužívání výživného k osobnímu prospěchu, nerespektování osoby druhého rodiče, narušování vztahu dítěte s druhým rodičem apod.).

Státní instituce dnes zcela vědomě a cíleně nadržují matkám. Výchovné schopnosti matek jsou vyzdvihovány a tytéž schopnosti otců znevažovány. Jako přes kopírák se vytváří takové podmínky, kdy je otec z výchovy dítěte systematicky odsouván do pozadí a jeho povinnost, poskytnout dítěti péči, je paušálně nahrazována placením alimentů.

Lze se domnívat, že stanovení pevných pravidel opatrovnického řízení a zdvižený ukazováček státu pro neposlušné rodiče ve výsledku způsobí dramatický pokles počtu dětí vyrůstajících v rozvrácených rodinách i zastavení vzrůstajícího trendu rozvodovosti.

3

Předběžná opatření v opatrovnických řízeních

Alfou a omegou úspěšného řešení rozvodových situací je úprava institutu předběžného opatření v opatrovnických řízeních. Nelze svěřit dítě předběžně do výchovy jednoho rodiče pouze na návrh rodiče, pokud dítě řádně vychovávali oba rodiče a dítě s nimi žilo ve společné domácnosti!!!

V současném právním řádu je předběžné opatření silnou zbraní neposlušného rodiče k rozvratu rodiny a k nevratným zásahům do vztahu mezi rodičem a dítětem. Soud může předběžně upravit poměry v rodině (svěřit dítě jednomu z rodičů, stanovit druhému výživné, odebrat dítě, apod.) pouze na základě osvědčení skutečností uvedených v návrhu na předběžné opatření, nikoliv na základě dokazování (to se provádí až v hlavním líčení) – např. matka si stěžuje na psychické a fyzické týrání, neúnosné soužití s partnerem, nezáměr partnera o ni i dítě, popř. přímo podá na partnera trestní oznámení.

Dle občanského soudního řádu musí soud rozhodnout o předběžném opatření do 7 dnů od podání návrhu, ovšem pro odvolání k takovému rozhodnutí již lhůty stanoveny nejsou. Hlavní líčení se potom odročí až do rozhodnutí o odvolání, často také do vyřešení trestního řízení. Posléze i samotné hlavní líčení lze protahovat požadavky na znalecké posudky (většinou, když se otec nehodlá smířit s výlučnou péčí matky). Tím se soudní spor o děti táhne několik let, aby se na konci suše konstatovalo, že otec je stejně výchovně způsobilý jako matka, ale dítě si mezitím u matky zvyklo, a proto tam i zůstane. Otci se zvýší výživné, které se dopočítá zpětně i za dobu 3 let.

Racionální omezení institutu předběžného opatření v opatrovnických řízeních zamezí destrukci vztahu rodič – dítě a zvýší možnosti úspěšného řešení budoucího uspořádání v jednoznačném zájmu dítěte.

4

Svévolné vytváření nových poměrů

Jednání rodiče, který zneužije svého postavení ve vztahu k dítěti, postupuje proti zájmu dítěte na péči obou rodičů, proti oprávněným zájmům druhého rodiče, vytváří podmínky, které do budoucna znemožňují péči obou rodičů, musí být důvodem k omezení výkonu rodičovské odpovědnosti ve prospěch druhého rodiče.

Jedná se například o svévolné opuštění společné domácnosti s dítětem, umístění dítěte do základní školy bez souhlasu druhého rodiče, změnu trvalého pobytu dítěte, obstrukční chování ve vztahu k druhému rodiči, vytváření konfliktního prostředí, programování dítěte proti druhému rodiči apod. V takovém případě musí být dítě svěřeno do výlučné péče druhého rodiče, neposlušnému rodiči stanovena vyživovací povinnost a standardní styk s dítětem. A to alespoň do chvíle, než problematický rodič upustí od svého jednání.

5

Komplexnost opatrovnických sporů – výchova – výživa – styk

Záležitosti týkající se výchovy, výživy a styku musí být řešeny v jednom typu řízení. Toto řízení nelze dělit do více sporů. Pokud soud rozhodne o výchově, musí rozhodnout i o styku a o výživném.

Výše výživného potom musí být odrazem doby, kterou rodič o dítě osobně pečuje. Pro jeho stanovení musí být nezbytnou podmínkou znalost časového rozvrhu, kdy je dítě s kterým rodičem. Stejně tak i pro stanovení nákladů souvisejících se stykem, které je třeba dělit rovným dílem.

Naproti tomu, stávající právní stav umožňuje svěřit dítě do péče jednoho rodiče, stanovit druhému rodiči výživné a přitom se vůbec nezajímat o šíři styku s dítětem a o náklady, které se stykem souvisejí. O letních prázdninách, v režimu jeden měsíc u matky a jeden měsíc u otce, potom povinný rodič platí výživné k rukám preferovaného rodiče, i když dítě s tímto rodičem de facto není. Takový rodič také často hradí i náklady související se stykem.

Pro rodiče, kterému dítě nebylo svěřeno do péče, je v konečném důsledku výhodnější se o dítě nestarat a s dítětem se nestýkat. Výdaje, které rodič s dítětem má, když je dítě zrovna s ním, jsou nad rámec jeho soudem stanovené vyživovací povinnosti. Tyto výdaje, stejně tak jako výdaje související se stykem, dnes nikdo nezohlední.

6

Úprava poměrů nezletilých dětí – zájem dítěte

Při hledání výchovného prostředí v jednoznačném zájmu dítěte je žádoucí, aby se rodiče přizpůsobili potřebám dítěte. Nikoliv, aby se dítě přizpůsobovalo sobeckým zájmům rodičů, často ovlivněných rozchodem / rozvodem. Zájem dítěte je třeba definovat.

V jednoznačném zájmu dítěte bezesporu je zachování úzkých vazeb s oběma rodiči. Dítě má právo na výchovu obou rodičů i na úzký osobní vztah s nimi. Primárním výchovným modelem musí být spolupráce rodičů po rozchodu / rozvodu (např. formou střídavé výchovy), nikoliv výlučná péče jednoho rodiče. Jakákoliv odchylka od uvedeného modelu musí být zdůvodněna znaleckým posudkem (viz kapitola o znaleckých posudcích).

V současném právním řádu není zájem dítěte nijak definován. Z právního hlediska se jedná o pojem neurčitý, který připouští řadu výkladu. Zájem dítěte je v opatrovnických sporech ohýbán jako vrbový proutek a ve svém důsledku je to poslední, co ustálená soudní praxe zohledňuje. Zájem dítěte se stal za 50 let fungování zákona o rodině pomyslnou berličkou jak dosáhnout svého, a to jak ze strany soudu, tak ze strany ostatních zainteresovaných stran. Přitom by se s tímto pojmem mělo nakládat velice uvážlivě a vždy pečlivě prověřovat, zdali je tento zájem oprávněný.

Nedílnou součástí každého rozsudku o svěřeni dítěte do péče rodičů musí být výchovný plán definující rozsah spolupráce rodičů na výchově (viz tzv. **Cochemský model**). Plán by měl detailně specifikovat pravidla porozvodového uspořádání, povinnosti rodičů, způsob kontroly řádné výchovy i sankce za jeho nedodržování (kompetence opatrovnických soudů a OSPOD).

V současné době jsou děti téměř výhradně svěřovány do výlučné péče matek. Od pravomocného rozhodnutí soudu nikoho nezajímá, jakým způsobem matka dítě vychovává, jak se dítěti daří, zdali prospívá, jak je dodržováno právo dítěte na úzký vztah s oběma rodiči, zdali se v dítěti nerozvíjí syndrom zavrženého rodiče, apod. Často dítě vyrostne s uměle vypěstovanou nenávistí k otci, který ho celé dětství živil, ale k zodpovědnosti za zmařený osud dítěte není hnán nikdo.

Důraz kladený na dohodu rodičů se zcela jistě pozitivně odrazí v efektivitě opatrovnického soudnictví. Odvolací soudy přestanou být přetížené odvoláními nespokojených rodičů a Ústavní soudy stížnostmi na porušení práva na spravedlivý proces. Kdo by se odvolával k dohodě, kterou pomáhal spoluvytvářet?

7

Model vyživovací povinnosti rodičů k dětem

Výživa je podmnožinou výchovy

Rozhodnutí o výživném musí být řešeno vždy v přímé souvislosti s rozhodnutím o výchově, popř. styku dítěte s druhým rodičem (viz též bod 5).

Nový občanský zákoník postavil vyživovací povinnost k dětem **vedle** povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, nikoliv jako její součást. Takové pojetí je v rozporu s principem řádné výchovy, který se ve společnosti utvářel po staletí, a to s jediným cílem, vychovat samostatné a vyzrálé jedince, schopné jednou plně převzít odpovědnost za své blízké i celou společnost.

Základní povinností rodiče je přece poskytnout svým dětem péči – osobní, soustavnou a trvající nejlépe do plné dospělosti. Nezbytnou a samozřejmou součástí této péče je i hmotné zaopatření. Skloubením výchovy a výživy v jeden celek získá dítě do života neocenitelné znalosti jak efektivně zacházet s finančními prostředky. Platí základní rovnice finanční gramotnosti: *„Chceš se mít dobře, až budeš veliký? Musíš mít peníze. Chceš mít peníze? Musíš chodit do práce. Chceš chodit do práce? Musíš něco umět. Chceš něco umět? Musíš chodit do školy a dobře se učit!“* Nikoliv současný model, kdy jeden rodič dítě vychovává a ten druhý - „neznámý“, se kterým dítě z povinnosti tráví dva víkendy v měsíci, zajišťuje životní úroveň dítěte po celé jeho dětství, ale sám se této úrovni aktivně neúčastní.

Lze shrnout, že nadřazování důležitosti hrazení alimentů nad řádnou výchovu je příčinou narůstající tendence štedře zaopatřovaných, ale nevychovaných dětí (sociologické a etické problémy společnosti). **Mimoto, žádné peníze nikdy nedají dítěti lásku, o kterou rozchodem rodičů přichází, nenahradí mu druhého rodiče, nepohladí ho, ani mu neporadí v klíčových momentech dospívání.**

Vyživovací povinnost náleží oběma rodičům

Každý z rodičů přispívá na výchovu a výživu vlastních dětí. Soudně vymahatelná vyživovací povinnost musí být stanovena oběma rodičům, bez ohledu na způsob výchovy.

Není výraznějšího rozporu mezi právy rodičů, než je tomu právě u vyživovací povinnosti ke společným dětem. Rozsudek o výživném je tzv. exekučním titulem a navzdory mediální masáži je možné jej velmi snadno exekučně vymáhat. Proto stanovení vyživovací povinnosti jen jednomu z rodičů by mělo být podmíněno **pouze** objektivní nemožností, popř. neochotou rodiče o dítě osobně pečovat, nebo se s ním stýkat.

Soudem stanovené výživné pouze jednomu rodiči se nikdy nesmí stát trestem nebo nástrojem represe a vydírání, jak se tomu dnes díky hrozbě exekucí a vězení bohužel děje. Naopak, musí být vyjádřením svobodné vůle – náhradou povinnosti poskytnout svému dítěti péči, povinností hradit výživné: „*Nechceš se rodiči starat o své dítě? Dobrá! Bude ti jako náhrada vyměřeno výživné k rukám druhého rodiče.*“ A v takovém případě ať je nemilosrdně vymáháno.

V současnosti je však situace jiná, otce dítěte se nikdo neptá, zdali se chce podílet na výchově vlastního dítěte, je automaticky uvržen do role platiče. Druhému rodiči (matce) se dítě svěří do výlučné péče a navzdory všemu se jí žádná vyživovací povinnost soudně neupraví (navíc se taková matka prezentuje jako samoživitelka, přitom ze svého často nikoho neživí). Platí nelichotivé rovnítko: „*Získej dítě do výlučné péče a poté ti bude druhý rodič posílat alimenty.*“

Výše výživného

Je nezbytné definovat standardní výživné, zohledňující běžné potřeby průměrného dítěte. Konkrétní výše výživného musí být soudem stanovena na základě této částky a doby, po kterou rodič o dítě osobně pečuje (rodiče se o výživu podělí). Částku nad rámec standardního výživného, která je v přímé úměře s životní úrovní povinného rodiče, vždy ponechat na svobodné vůli rodiče (včetně případné tvorby úspor). Ať se dítě podílí na životní úrovni rodiče, ale ať je s ním.

Je třeba kategoricky odmítnout stávající stav, kdy se výše výživného stanovuje podle nálady soudce a neurčitých zákonných definic, jakými jsou možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného rodiče a odůvodněné potřeby a majetkové poměry oprávněného dítěte. Rétorika stávající právní úpravy má kořeny v hlubokém socialismu (1963), kdy bylo ústavou garantováno právo na práci a všichni měli tak nějak stejně. V dnešní dynamické společnosti, kdy práce je nejistá a výše mzdy se mění rychleji, než na ni stačí soudní systém reagovat, plodí současná právní úprava akorát ony mediálně zatracované neplatiče alimentů.

Odvozování výživného od **reálných příjmů** rodičů není ve stávajících podmínkách dobrým řešením. Bývalému partnerovi (zejména partnerce) se dává do ruky nástroj, kterým nedisponuje mnohý z partnerů žijící ve spořádaném manželství (podle nedávno zveřejněného výzkumu až 40% partnerů nezná skutečné příjmy svého protějšku). V rukách bývalého partnera je tato informace velmi nebezpečná a prokazatelně vede ke zneužívání výživného k osobnímu prospěchu.

Standardní výživné je možné odvodit od průměrné mzdy, případně na základě průměrných potřeb dětí různého věku (ostatně tak jako mnoho jiných sociálních dávek, viz např. dávky péčovské péče). Dětem rodičů s nižšími

příjmy zajistí tento systém určitou jistotu a rodičům s vyššími příjmy ponechá možnost svobodně se rozhodnout o možnosti poskytnout dítěti věcné či finanční přilepšení nad rámec standardního výživného.

Bude-li mít rodič s dítětem dobré vztahy, bude ho jistě podporovat i v dalším životě. Proč zakládat dítěti automaticky nárok? **Když se rodiče nerozvádějí, také jim nikdo nenařizuje, kolik a kdy mají investovat do svých dětí.** Obecně se předpokládá určitá míra odpovědnosti, schopnosti racionálního uvažování a způsobilosti rodiče k řádné výchově (pokud není před soudem prokázán opak).

Platba výživného

Základní pravidlo zní, že výživné musí být tam, kde je dítě, nikoliv ruky rodičů, či kohokoliv jiného. Částka může být splatná k rukám druhého rodiče, ale pouze na základě doby, po kterou druhý rodič o dítě osobně pečuje (příspěvek rodiči na dobu, po kterou je dítě s ním), nebo k rukám třetí osoby, která zajistí distribuci financí k rukám rodičů, opět podle doby, kterou dítě aktivně tráví s každým z nich.

Třetí osobou může být bankovní ústav, Orgán sociálně-právní ochrany dětí, opatrovník, apod.

Pravidla o výživném

Je třeba výrazně posílit práva povinného rodiče o dohled a spolurozhodování nad způsobem hospodaření s poskytovaným výživným tak, aby bylo dosaženo jistoty, že finanční prostředky směřují výhradně k uspokojování potřeb dětí. Např. formou pravidelných zpráv předkládaných Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, soudu a povinnému rodiči (analogie s daňovým přiznáním).

Současný právní rámec nijak nechrání rodiče, který řádně plní soudem stanovenou vyživovací povinnost k rukám druhého rodiče. Povinný rodič je v obtížné situaci, neboť v dobré víře přispívá na výchovu vlastního dítěte, ale nemá jakoukoliv možnost kontroly, zdali se jeho peníze skutečně dostanou až k dítěti, neví, jak je s jeho penězi nakládáno, nemá žádné rozhodovací pravomoci nad těmito prostředky, ani nemůže zabránit potencionálnímu zneužívání finančních prostředků druhým rodičem.

Rodič, k jehož rukám je výživné splatné, nemá povinnost dokládat rozpočet nákladů vynaložených na výchovu a výživu dítěte, ani jakým způsobem hospodaří se svěřenými prostředky určenými výhradně dítěti. Jinými slovy, neukázněný rodič si může s výživným dělat, co se mu líbí, neboť prokázání opaku je de facto nemožné.

Náklady související se stykem nebo střídáním výchovy

Všechny náklady související se stykem dítěte s rodičem, kterému nebylo dítě svěřeno do péče, a také náklady související se střídáním výchovy (spolupráce rodičů při výchově) je třeba dělit rovným dílem.

Stejně tak nárok na daňové zvýhodnění rodičů by měl náležet oběma rodičům, nejlépe podle prokazatelné výše příspěvku na výživu dětí.

Nikoliv současný stav, kdy matka s dítětem uteče ze společné domácnosti, a pokud se chce otec s dítětem i nadále alespoň stýkat, jdou veškeré náklady související se stykem k jeho tíži (jízdné, čas strávený na cestách, údržba vozidla, apod.).

Přesto je to právě matka, která má v takovém případě nárok na slevu na dani na nezaopatřené dítě žijící s ní ve společné domácnosti. A to i v případě, kdy takový rodič dítě nevyživuje, anebo vyživuje minoritně (od roku 2015 je částka odstupňována podle počtu dětí – na jedno dítě 13 404 Kč za rok, na druhé dítě 15 804 Kč za rok, a na třetí a každé další dítě 17 004 Kč za rok – nejedná se tedy o zanedbatelnou sumu).

8

Důraz na princip veřejnosti soudního jednání

Soudní jednání musí být za všech okolností veřejná (až na výjimky dané zákonem). Veřejný neznámá pouze osobní účast na jednání, ale také využití všech prostředků moderní společnosti k dohledu veřejnosti nad výkonem moci soudní, tedy včetně pořizování zvukových i obrazových záznamů nebo přenosů.

Vyhlášení rozsudku musí být veřejné vždy, a to všemi technickými prostředky, nelépe obrazovým záznamem na internetu. Spravedlnost je nejvyšším zájmem společnosti, nikoliv soukromá záležitost zúčastněných stran. Jen tak lze dosáhnout právní jistoty v naší zemi.

Současný právní stav umožňuje pořizování zvukových záznamů v soudních síních pouze na základě **oznámení** záměru soudci, avšak pořizovat obrazové záznamy nebo uskutečňovat obrazové či zvukové přenosy je možné pouze se **souhlasem** soudce. Pořizování záznamů nesmí narušovat průběh soudního jednání a také nesmí být v rozporu s jeho důstojností.

Soudci nechtějí, aby jejich výkony v soudní síni byly jakkoliv monitorovány a proto se v praxi všemožně snaží pořizování záznamů znemožnit. Třeba s odkazem na právo na ochranu osobnosti, pokud jedna strana s pořizováním záznamu nesouhlasí, popř. s odkazem na důstojnost nebo narušování soudního jednání, anebo zcela bezdůvodně pouze z pozice moci.

Ústavní soud však již mnohokrát zdůraznil, že nelze zneužívat pravomocí soudce k omezování základního ústavního principu veřejnosti soudního jednání. Také není možné chápat veřejnost soudního líčení jen na základě fyzické přítomnosti v soudní síni. Nové možnosti informování a dohledu veřejnosti nad výkonem spravedlnosti jsou dány technickým pokrokem, který sám o sobě nemůže být chápán jako příčina narušování, popř. znevažování soudního líčení. Ústavní soud dále zdůraznil, že opačný postup směřuje ke kabinetní justici známé z 50. let 20. století, kdy za zavřenými dveřmi docházelo k justičním zločinům.

Cílem je odebrat možnost soudcům svévolně zakazovat obrazové záznamy a přenosy a chytračit se záznamem zvukovým, jen aby nebyl důkaz jejich neodbornosti a hlouposti. Buďto je soudní řízení veřejné nebo neveřejné, ale pokud je jednou veřejné, musí být veřejné všemi prostředky. Nikoliv veřejné, ale...(např. malá soudní síň).

[Eliška Wagnerová: Jak na arogantní soudce? - Pomohly by videozáznamy](#)

9

Odpovědnost soudce

Osoba soudce musí být odpovědná z výkonu své funkce. Pro zachování důstojnosti a důvěryhodnosti soudcovského stavu, a zejména udržení důvěry veřejnosti v soudy samotné, je nezbytné, aby každá pravomoc úřední osoby byla vyvážena určitou mírou osobní odpovědnosti. Pravomoci soudce jsou obrovské, musí být obrovská i míra osobní odpovědnosti za své rozhodnutí.

Není možné přijmout sávející stav, kdy soudce nějak rozhodne, s médii nekomunikuje, schovává se za rozsudek nebo úřední vyjádření a veřejnost tápe, neboť dopátrat se podrobností je obtížné (a to i vzhledem k překážkám v pořizování zvukových či obrazových záznamů ze soudní síně).

Stávající kárné řízení soudců je zcela nedostačující. Dnes v podstatě není možné vést kárné řízení se soudcem za jeho rozhodovací pravomoc – ta se vždy mistrně schová za odlišný právní názor, či hojně používané zaklínadlo nezávislosti soudnictví. Neoprávněné věznění, nepřiměřená exekuce majetku či dítěte, bezdůvodné umístění dítěte do ústavu, představuje jen malou část, nikoliv ojedinělého pochybení státu (soudce). Zásah do osobnostních práv dotčených osob a dětí je v takových případech obrovský, pro nezasvěceného těžko představitelný, odpovědnost soudce je však nulová.

Ostatní pochybení soudců, jakými jsou např. narušování důstojnosti soudního stavu (arogantní nebo opilý soudce), popř. neplnění úředních povinností soudce (bezdůvodné průtahy v řízení, malá efektivita práce, administrativní chyby), se před kárný senát dostanou zřídka. A pokud již, a je-li skutečně po dlouhých peripetiích soudce svými kolegy shledán vinným (to samo o sobě je málo pravděpodobné), jsou ukládány tresty napomenutí, anebo ve zcela ojedinělých případech snížení platu o zanedbatelnou částku na dobu několika málo měsíců.

10

Trestní odpovědnost rodiče

Svévolné vytváření nových poměrů dle bodu 4, tedy narušování přirozeného vztahu mezi dítětem a rodičem musí být posuzováno jako trestný čin. Zvláště pokud se takového jednání dopouští rodič v opatrovnickém řízení, s cílem znemožnit druhému rodiči podíl na výchově vlastního dítěte.

Důraz musí být kladen zejména na bezdůvodný útěk s dítětem ze společné domácnosti a záměrnou kriminalizaci druhého rodiče (křivé nařčení z domácího násilí, týrání dítěte, apod.). V takovém případě musí být jednání rodiče charakterizováno jako porušení povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti a takový rodič musí být vyloučen z výchovy dítěte.

Stejně tak, negativní postoj dítěte k jednomu z rodičů musí být apelem soudu pro zjištění příčiny a k následnému vyvození důsledků a zahájení nápravy narušeného vztahu (výchovný plán, navykací plán, apod.).

11

Vymazání styku z právního řádu

Primárním úkolem rodiče je poskytnout svým dětem péči, osobní a soustavnou. V tomto ohledu má stát postupovat při vytváření výchovného prostředí.

Styk je náhradním řešením, které ochuzuje rodiče i dítě. Není důvodu, aby se rodič s vlastním dítětem stýkal ve smyslu občasné víkendové návštěvy. Snad jen na výjimky, kdy rodič není řádné výchovy schopen nebo o ni nestojí.

Každý z rodičů může s dítětem trávit různou dobu, avšak tuto dobu je třeba vždy brát jako výchovné působení na dítě, nikoliv jako neosobní, náhradní a okolnostmi řízený styk.

Zásadní rozdíl mezi výchovou a stykem spočívá v pojetí vztahu rodič – dítě. Při výchově rodič usměrňuje, koriguje a ovlivňuje chování, názory, postoje a zájmy dítěte. Rodič se snaží být dítěti příkladem svým chováním a osobním životem. Při styku dítě rodiče pouze navštěvuje na krátký časový okamžik, který je pro dítě epizodou v jeho životě, okamžikem, návštěvou, kterou musí strpět. Přínos pro budoucí život dítěte je okrajový.

Vědecké výzkumy prokázaly, že k efektivní výchově je zapotřebí trávit s dítětem alespoň třetinu aktivní části dne (včetně víkendů, svátků, prázdnin, apod.). Při výlučné péči jednoho rodiče a návštěvách jedenkrát za čtrnáct dní u rodiče druhého nelze takového poměru nikdy dosáhnout. Je pravdivé tvrzení, že výlučná péče ochuzuje dítě o výchovné přístupy druhého rodiče - případný styk s druhým rodičem tento negativní trend výrazně nezlepší. Druhý rodič, i kdyby se snažil sebevíc, nemá s daným minimem času možnost svého potomka ve výchově výrazně ovlivnit – být jeho vzorem. V konečném důsledku dochází k oslabení vazby „druhý rodič“ - dítě. V extrémním případě dítě rodiče po nějaké době odmítá.

12

Pravidla pro znalecké posudky v opatrovnických kauzách

Znalecké posudky ohledně výchovné způsobilosti rodičů budou vypracovány pouze v případě podezření na neschopnost jednoho z rodičů dostát povinností plynoucích z rodičovské odpovědnosti.

Otázky pro znalce mají směřovat k výchovné způsobilosti rodičů – nesmí být podnětem k soupeření, kdo je lepším rodičem, anebo dokonce výzvou dítěti, aby se rozhodlo, se kterým rodičem chce být.

Vypracování znaleckých posudků v opatrovnických sporech dnes plně podléhá rozhodovací pravomoci soudů. Většinou se tak děje poté, co se otec nehodlá smířit s výlučnou péčí matky a chce se podílet na výchově vlastního dítěte. Podílet, nikoliv vychovávat ve výlučné péči.

Pokud má soud rozhodnout o výlučné péči matky, znalecké posudky nejsou nařizovány. Jaksi se automaticky předpokládá výchovná způsobilost matek, což u otců neplatí. Jakoby otec byl narušitelem výchovy a jakýkoliv jeho výchovný počin bylo třeba důkladně prověřit.

Otázky pro znalce musí být objektivní, týkající se výchovné způsobilosti rodičů, nikoliv podnětem k soupeření, kdo je lepším rodičem. Dnes však soud formou znaleckého posudku vyhlašuje soutěž o lepšího rodiče a vítězi hodlá svěřit dítě do výlučné péče. Soudce si vybírá znalce dle své libosti, proto uváženým výběrem snadno minimalizuje svěření dítěte do péče nepreferovaného rodiče.

Důležitou poznámkou je objektivita výpovědi dítěte před soudem, a to zejména v situaci, kdy soud přenáší odpovědnost za své rozhodnutí na dítě a dožaduje se odpovědi na otázku, se kterým rodičem chce dítě být. Takový necitlivý přístup nelze označit jinak než citové vydírání – přesto se tak v soudních síních často děje. Zapomíná se, že se děti staly bezbranným nástrojem ve hře dospělých, ocitly se v situaci, se kterou nesouhlasí, ale nemohou ji změnit. Výpověď nelze chápat jinak, nežli jako strategii přežití, ve které dítě přebírá pozici jednoho z rodičů, aby neztratilo jeho náklonnost.

13

Opravný prostředek v opatrovnických sporech

Je třeba stanovit nová pravidla pro práci odvolacích soudů v opatrovnických řízeních. A to tak, aby odvolací soud mohl rozhodnutí soudu nižšího stupně pouze potvrdit, nebo zrušit a vrátit zpět k novému projednání se závazným právním názorem.

Nebo pokud odvolací soud změní rozsudek soudu I. stupně, byl by možný mimořádný opravný prostředek k Nejvyššímu soudu (analogie s kasační stížností ve správním soudnictví).

Ke každé změně musí být možnost odvolání – až se dva soudy na rozsudku shodnou, to je spravedlnost. Soud nalézací má nalézat a soud odvolací odvolávat, kontrolovat, nikoliv měnit.

V opatrovnických řízeních dnes není možný mimořádný opravný prostředek formou dovolání k Nejvyššímu soudu. Nejvyšší soud je vrcholným článkem v soustavě soudů České republiky. Jeho hlavním úkolem je zajišťování jednoty a zákonnosti rozhodovací praxe soudů nižších stupňů a zaujímání sjednocujících stanovisek. Absence role Nejvyššího soudu v rodiněprávních kauzách jde v přímé souvislosti s neutěšeným stavem soudnictví v této oblasti. Judikaturu opatrovnického soudnictví si dnes chaoticky vytvářejí samy odvolací soudy, které jsou ovšem součástí dvoustupňového soudního systému, a proto jejich závěry nemohou být objektivní.

V praxi je zcela běžné, že prvoinstanční soud nalézá, dokazuje, hledá nejlepší uspořádání v zájmu dítěte, třeba i déle než rok. Následně odvolací soud v rámci svých pravomocí celou práci soudu I. stupně zruší a rozhodne zcela jinak. Účastníci řízení však již nemají jakoukoliv možnost se takovému rozhodnutí bránit (vyjma ústavní stížnosti). Logicky pak můžeme dojít k úvaze, že práce soudu I. stupně byla zcela zbytečná, neboť mohl rozhodovat rovnou soud odvolací.

Obecně je ve společnosti zakořeněno, že nadřazený soud je ze své podstaty soudem kvalitnějším, lepším, odbornějším, ale ono to tak ve skutečnosti není, ba spíše naopak. Odvolací soudy jsou přetížené a na pečlivé zkoumání a hledání spravedlnosti již jaksi nezbývá čas.